

ماه ذی القعدة، ماه امام رضا(ع) است و این توفیق مضاعف برای زائرانی است که در این ماه مبارک، به شهر امام هشتم(ع) مشرف می شوند. باید توجه داشته باشیم که علی بن موسی الرضا(ع) در سبک زندگی خودشان، همواره یک شخصیت متعالی، کریم و مهمان نواز بودند. مرحوم بزنطی که از علمای سرشناس و راویان صدیق روایت در دوران حیات امام هشتم(ع) بود، خودش روایت کرده است که حضرت یادست خود برای پذیرایی و میزبانی از مهمانان خاصش، مباشرت می کرد؛ به این معنا که خادمان خود را کنار می زد و یادست خود برای مهمانانش، غذا تهیه و بستر استراحتشان را پهن می کرد. این مرام و مسلک امام رضا(ع) است و همه شما هم اکنون در جایگاه مهمانان خاص حضرت هستید و باید فرصت تشرّف به مشهدالرضا را قدر بدانید.

البته باید بدانیم که حتی به این نعمت بزرگ هم نباید غره شد و پیش دیگران نباید بفروشی کرد که من فلان نعمت را دارم یا اینکه فلان توفیق را داشته ام، گرچه به زبان آوردن نعمات اگر با دقت های خاص خودش باشد، خوب است به اینکه همه چیز را ناشی از لطف خداوند و نه صلاحیت های خود بدانیم. در روایتی دیگر که احمد بن محمد بن ابی نصر بزنطی آن را نقل کرده، او که نخست در شمار واقفیه بوده است، می گوید: «پس از استیصار و تشرّف به مذهب اهل بیت(ع)، به محضر امام رضا(ع) شرفیاب شدم. دیدارم با امام رضا(ع) تا نیمه های شب طول کشید. خواستم از خدمت امام مرخص شوم که فرمود امشب را همین جا بمان! سپس به خادم خود فرمود: «رختخواب شخصی من را که خودم در آن استراحت می کنم، برای بزنطی پهن کن». با خودم گفتم: «چه کسی از من سعادتمندتر است که در رختخواب شخصی حجت خدا بخوابد؟» در این اثنا امام رضا(ع) رو به من، به داستان عبادت جد بزرگوارش از عصص بن صوحان اشاره کرد و به این ترتیب، من را از فقر فروشی و ویژه خواری به خاطر این برخورد منع فرمود، (بحارالانوار، ج ۷، ص ۲۹۳).

در کنار نعمت همجواری و زیارت حضرت، باید اهل خدمت به ایشان بود که خادمان حضرت، محدود به کسانی که در حرم امام رضا(ع) به زوار خدمت می کنند، نیستند؛ البته خادمان ایشان در هر لباسی که هستند، مقام والایی دارند. باید دقت کنیم که کل کشور ما، ملک امام هشتم(ع) است و مهم این است که ما در هر جای کشور که هستیم، امام رضا شناس و اهل خدمت به حضرت باشیم، امام رضا(ع) محدود به این آستانه مقدس یا این استان نیست، بلکه کل کشور متعلق به امام رفوف است. مسئولان کشور هم چه کسانی که در مجلس یا در دولت یا در دستگاه قضا فعالیت می کنند، باید بدانند که همه خادم امام رضا(ع) هستند و بدانند که خدمتشان باید شایسته حضرت باشد و قلب آقا را شاد کند. مسئولان دولتی باید برای معیشت مردم کار و توجه کنند که این مردم، دلدادگان و دوست داران و رعیت امام رضا(ع) هستند و این کشور، ملک امام رضا(ع) است. آن هایی که در عرصه فرهنگ و تبلیغ دین فعالیت می کنند، به همراه آن هایی که در مجلس، قانون گذاری می کنند و نظارت را برپا می دارند، نباید طوری کار کنند که وجود اقدس علی بن موسی الرضا(ع) رنجیده خاطر شوند. همه باید هر جا که هستیم، به مردم خدمت کنیم. خدمت با این نیت که امام رضا(ع) را شاد کنیم که قطعا این خدمت، خدمت به امام هشتم(ع) و هم نشینی با حضرت است. در روایت آمده است که مرد ثروتمندی از شیعیان امام صادق(ع) به حضرت مراجعه کرد و به خادم امام گفت که همه اموال خود را به او می دهد تا در عوض، جای خدمتی خود را به آن مرد بدهد، اما خادم حضرت نپذیرفت؛ زیرا امام صادق(ع) به آن ها فرمود هر که در دنیا هم نشین اهل بیت(ع) باشد، در آخرت نیز هم نشین آن ها خواهد بود.

برگرفته از خطبه های نماز جمعه مشهد

تنظیم: حجت الاسلام والمسلمین حسین ابراهیمی

سفرنامه

هجرت خورشید

مروری کوتاه بر سفر طولانی امام رضا(ع) از مدینه به مرو

نیلوفر نویدی | در روز میلاد شمس الشّمسو خراسان شاید صحبت از آخرین روزهای زندگی حضرت به عاشقان ایشان حس اندوده بدهد. اما علی بن موسی (ع)، رضای آل محمد است و راضی است به قضای الهی. همان طور که تمام زائرانش در هر بار زیارت او در زیات امین... می خوانند: «راضیا بقضائک». پس در روز جشن میلاد ایشان، روزهایی را مرور می کنیم که باعث شد ما اهالی این شهر به عنوان مجاور، سعادت خدمت به ایشان را داشته باشیم. آن روزها غریبانه و فرسخ ها دورتر از خانواده های در توس به شهادت رسید اما همان زمینی که بر روی آن خط کشیده بود، امروز محل تجمع عاشقانش در دنیا است.

● سرخس: در آن زمان، مقر حکومت مأمون در شهر مرو بود و بنابراین مقصد نهایی امام رضا(ع) شهر مرو بوده است. امام در تاریخ سوم جمادی الثانی (۱۱ دی) از توس خارج می شوند و چهار روز بعد در تاریخ ۸ جمادی الثانی (۱۶ دی) به سرخس می رسند. آنچه در تاریخ از حضور امام در سرخس نوشته شده است، زندانی بودن ایشان در خانه های در این شهر است. البته تاریخ و زمان دقیق این اتفاق مشخص نیست. برخی می گویند مأمون به دلیل استقبال گرم مردم نیشابور از امام رضا(ع) رسید و دستور داد که حضرت را در خانه ای حبس کنند تا ارتباط ایشان با مردم قطع شود. اما برخی دیگر می گویند ماجرای زندانی شدن امام به هنگام بازگشت ایشان از مرو و اختلافشان با مأمون برای مقام ولایتهدی صورت گرفته است. سرخس، آخرین منزلگاه امام برای رسیدن به مرو بود.

● مرو: کاروان امام رضا(ع) حدود پانزده روز در سرخس ماندند و سپس در تاریخ بیست و سوم جمادی الثانی (یکم بهمن) از سرخس به سمت مرو حرکت کردند. ایشان در روز جمعه ۲۹ جمادی الثانی (۷ بهمن) به مرو که محل خلافت مأمون بود، رسیدند. مأمون، ابتدا پیشنهاد خلافت به امام داد و امام فرمودند: «اگر خدا خلافت را به تو داده است، روا نیست آن را به دیگری بدهی و اگر خلافت را به تو نداده است، چگونه چیزی را که برای تو نیست، به دیگری می بخشی؟». این پاسخ امام به مأمون، اصل خلافت او را زیر سؤال برد. سرانجام حضرت در تاریخ هفتم رمضان (۱۴ فروردین) به اجبار مقام ولایتهدی را قبول و همان جاییان کردند که این مقام فقط یک نام است و من کاری برای شما انجام نمی دهم.

● برگزاری نماز عید فطر در مرو: عید فطر بود. مأمون دستور اقامه نماز عید را به امام داد. امام نپذیرفت، مگر به شرط اقامه نماز به شیوه رسول... (ص). مأمون نفهمید که چه شرطی را قبول کرده است. صبح روز عید، امام بدون پوشیدن لباس های زکوب و نقره نشان خلفا و بدون سپاه و آرایش نظامی وارد شهر شد. او با خضوع و خشوع کامل، درحالی که به شیوه پیامبر لباس پوشیده و عمامه گذاشته بود، پا به میدان گذاشت به همراهانش نیز فرمود (لباس عادی بپوشید، آستین ها را بالا بزنید، دامن عباها را بالا بدهید و پای برهنه بیرون بیایید». خودش جلوی جمعیت راه می رفت و بلند می فرمود: «... اکبر... اکبر... اکبر... اکبر علی ما هدانا و له الشکر علی ما اولانا». سال ها بود که گوش کسی این ذکرها را نشنیده بود. سربازان مأمون دستور داشتند همراه امام بروند و به دنبال راهی برای درآوردن چکمه نظامی خود بودند. خبر به مأمون رسید که اگر این نماز اقامه شود، تو دیگر کاه نمی خواهی بود! روح معنوی امام، همه را مجذوب خود کرده بود. مأمون دستور داد امام برگردد و نمازی برپا نشود.

● بازگشت به توس: کاروان مأمون بدون حضور فضل، از سرخس به سمت توس حرکت می کنند. هنگامی که به توس می رسند، او به بهانه گذراندن ساعاتی در کنار قبر پدر، دستور توقف چندروزه در توس و روستای نوقان را می دهد. چند ساعتی را کنار قبر پدر می ماند و به نقل های مختلف، نقشه شهادت حضرت را در آنجا می کشد. او می دانست که با گذر از شهر و آبادی، ارادت قلبی مردم به حضرت بیشتر می شود و کارش سخت تر از طرف دیگر، به شهادت رساندن امام در مرو، باعث شورش علویان آنجا می شد و بازهم اوضاع خلافتش به هم می ریخت. پس توس را بهترین گزینه دانست. در نهایت خلیفه ملعون، در شهر توس و روستای نوقان، حضرت را مسموم کرد و به شهادت رساند و مرقد مطهر امام رضا(ع) در توس دیروز و مشهد امروز، پناهگاه همه انسان های دنیا شد.

شهریار
۲۳ شهریور ۱۴۰۳
شماره ۴۴۴۴

۱۴

سفر

شعار دهه کرامت در سال جاری «یا شما سریلندیم». انتخاب و برنامه های برگزداشت این ایام، حول آن طراحی و اجرا شده است. وجود یارگاه نورانی امام رضا(ع) و ترویج فرهنگ رضوی، چقدر در طول تاریخ در تأمین عزت و سریلندی ما ایرانیان اثرگذار بوده است؟

سریلندی، مفهومی است که در درون خود، احساس خودارزشمندی و گران بهایی و نیز آرمان خواهی را نهفته است. مردم ایران با امام رضا(ع) احساس مباحات و افتخار می کنند و این را که میزبان مضجع و آستان نورانی و مطهر ایشان هستند، برای خود توفیق و افتخاری بزرگ می دانند. به عبارت دیگر، هجرت حضرت ثامن الائمه(ع) به ایران و حضورشان در اینجا و نیز وجود آستان مقدس ایشان، به ایرانی ها احساس عزت و خودارزشمندی

حرم امام رضا(ع) در شادی و غم، در عید و غزا، در سفر و حضر، همیشه میبداگاه و انتخاب اول ما ایرانی ها بوده است و در سبد مسافرتی همه ما اعم از فقیر و غنی، زیارت مشهد در اولویت قرار دارد. این همه کشش، علقه و میل به این زیارت چه برکاتی را از نظر تلطیف فضای معنوی و تأمین نشاط اجتماعی به دنبال دارد؟

یک اقیانوس وقتی در اختیار یک ملت و سرزمین قرار می گیرد، انواع برکت را شامل حال آن ها می کند. ممکن است کسانی در حد قدم زدن در ساحل به آن بسنده کنند و برخی دیگر به سطح آب بزنند و برخی هم در این اقیانوس غواصی کنند، اما عده ای دنبال بیش از این ها هستند و می خواهند اکوسیستم آن اقیانوس را بشناسند و با این شناخت، از آن بیشترین استفاده ها را ببرند. امام رضا(ع) و حرم مطهرشان نیز همچون اقیانوسی هستند که علاوه بر ایجاد فرصت تبرک، توسل، استمداد جویی و کمک طلبی برای حل مشکلات، دژ و قلعه ای مستحکم محسوب می شوند که می توانند ظرفیت تمدن سازی را برای ما فعال کنند. اینکه امام خمینی (ره) فرمودند پایتخت اصلی ایران، مشهد است، حقیقتی بزرگ را در خود نهفته دارد، یعنی با امام رضا(ع) به

دلمان به سایه تان خوش است یا اباالجواد(ع)

آمنه مستقیم! اینکه ما ایرانی ها امام رضا(ع) را ولی نعمت خود می دانیم و نگاهمان به ایشان، نگاه مریدومرادی است. دلایل بی شماری دارد. آن حضرت و آستان قدسشان فرصتی را فراهم کردند که ما در هنر، سبک زندگی، تاریخ و تمدن و مهم تر از همه داشتن عزت و غرور ملی در اوج و همیشه دلگرم به حامی و پشتوانه ای به اسم شاه خراسان باشیم. به مناسبت فرارسیدن سالروز ولادت حضرت شمس الشّمسو(ع) و در بررسی عنایات رضوی به ایران و ایرانی، با حجت الاسلام والمسلمین علی سرلک، عضو هیئت علمی دانشگاه هنر و کارشناس مذهبی، گفت و گو کرده ایم.

چه رهاورد و ظرفیتی در زیارت امام رضا(ع) وجود دارد که هم در روایات، هم در سیره علما و هم در فرهنگ عامه، شأن و جایگاهی ویژه یافته است؟

همان طور که پدر حتی به فرزند بد و ناخلف خود نیز توجه و محبت می کند، امام رضا(ع) نیز دست محبت و رأفت بر سر زائران دارند و هیچ یک را دست خالی بر نمی گردانند. این زیارت در کنار تعظیم شاعر دینی، بار عاطفی سرشاری دارد و از محبت عمیق قلب حکایت می کند، محبتی که از جلوه های آن، آستان باشکوه و شوکت رضوی و آراسته به هنرهای فاخر است. این آستان، پایگاهی است که روح ظلم ستیزی، عدالت طلبی، مقاومت، دیگرخواهی، رأفت و مهربانی و... را در جان جامعه انعکاس می دهد.

حجت الاسلام والمسلمین
سرلک،
امام رضا(ع) و حرم مطهرشان
همچون اقیانوسی هستند که
علاوه بر ایجاد فرصت تبرک،
توسل و کمک طلبی برای
حل مشکلات، دژ و
قلعه ای مستحکم
محسوب می شوند

آستان قدس رضوی از نظر عرضه و نمایش دستاوردهای فرهنگی تمدنی چه ظرفیت هایی دارد که فرصتی را برای گفتن سخن های دینی از دریچه فرهنگ و هنر فراهم کرده است؟

همین دلیل در این حرم، جدای از آنکه با بزرگ ترین معبد به معنای محل پرستش خدا مواجه هستیم، از نظر کیفیت نیز با یک گالری بی نظیر از انواع هنرهای جذاب ایرانی اسلامی اعم از معماری، منبت کاری، کاشی کاری، آینه کاری و حتی در موسیقی با نقاره زنی ها روبه روییم. بنابراین از آنجا که ظرفیت و گنجینه بسیار مهمی از هنرهای مختلف در حرم مقدس رضوی وجود دارد، ما معتقدیم «هنر رضوی»، نامی مستقل از هنر «ایرانی اسلامی» است که مجال بروز در آستان مقدس حضرت ثامن الحجج(ع) را یافته و البته این مجال را حرم مطهر حضرت برای ما فراهم کرده است.

ایران دارای تمدنی بزرگ، سرمایه فرهنگی بی نظیر و افق رنگین کمائی حیرت انگیز در عرصه هنر است و اگرچه با تمدن بیش از ۶ هزار ساله در جایگاه بسیار ممتازی قرار دارد، بعد از توفیق ورود اسلام و افتخار نائل شدن مردم شن به مسلمانی، این هنر و فرهنگ و تمدن، نیازمند نقطه ای برای فرود بود، محملی که با سفر امام رضا(ع) به توس آن روزگار و خراسان امروز محقق و سبب شد بومی برای هنر نمایی در اختیار شیعه ایرانی قرار بگیرد و انواع هنر در اوج و لطافت خود در حرم امام رضا(ع) جایگاه عرض اندام و خودنمایی بیابد. از این منظر حرم مطهر امام رضا(ع) بارانداز ظرفیت هنری و فرهنگی انباشته و جذاب ایرانی بوده است؛ به

آیا مرام نامه ای از حضرت برای رفتارهای فردی و اجتماعی در اختیار داریم که به ما در بهره مندی از آموزه های رضوی و کاربستان در زندگی کمک کند؟

سومین توصیه امام رضا(ع) به شیعیان، امانت داری است که دامنه ای وسیع دارد، از شیء و کالا گرفته تا حرف و راز و سخن دیگران یا مسئولیتی که به ما سپرده می شود، همه امانت هایی هستند که باید اداایشان کنیم. امانت داری در آموزه های دینی مابه اندازه ای اهمیت دارد که امام سجاده(ع) فرمودند: «اگر دشمن و خنجری که با آن سر مبارک پدرم را بریدند به من امانت دهند، اصل امانت داری را رعایت خواهم کرد». توصیه چهارم امام رضا(ع) به شیعیان، پرهیز از جدال و بحث بیهوده است. متأسفانه این مسئله به ویژه در فضای مجازی بسیار دیده می شود و افراد به ویژه در حوزه سیاست با هم بحث بیهوده می کنند. این ها همه فرصت سوز است و سرانجام امام فرمودند: «ای عبدالعظیم! هر که دوستان و شیعیان ما را بیازارد، خدا از چنین فردی که قصد اذیت کردن و آبرو بردن دوستان ما را داشته است، هرگز نمی گذرد. چنین انسانی، روحش با ایمان، غریب و از ولایت من خارج است.»

شاید بتوان نامه امام مهربانی ها، حضرت رضا(ع)، به عبدالعظیم حسنی(ع) را دارای چنین کارکرد و تأثیری دانست. امام رضا(ع) خطاب به آن نواده حسنی می فرمایند: «ای عبدالعظیم! پیام مرا به دوستان و محبان ما برسان و بگو شیطان را به خود راه ندهد». این کلام به تلاش بی وقفه شیطان برای راهیابی و اثر در ما اشاره می کند. باید توجه کرد که شیطان برای اثر، دنبال نقاط ضعف در ما می گردد، یکی پر خواب است و دیگری پرگو، یکی قدرت طلب است و یکی شهرت طلب، شیطان همین ها را دستاویز گمراهی قرار می دهد. باید این روزنه ها را بشناسیم و مسیر شیطان از آن ها را مسدود کنیم؛ چنان که پیامبر اکرم (ص) فرمودند: «همه انسان ها شیطان دارند و من ابلیس خودم را رام کردم و به محضر من راه ندارد». حضرت در ادامه، شیعیان را به صداقت و سخن بجا توصیه می کنند، یعنی این طور نباشد که در جای لازم به سخن گفتن، سکوت کنیم و در جایی که لازم نیست، حرفی بزنیم.